

Колхоз, совхозуудай полинууд дээр

Кукурузын эшын бултайха үедэ

Аймагй совхоз, колхозуудай таряаланда кукурузын эшэ жэгдэ найнаар гаража байна.

«Родина» колхозой кукурузашан Василий Иванович Кривогорницийн звеногойхид 130 гектарта шэмэтэ энэ ургамал таряад, буртаг үбхэнэ тэй тэмсэын зорилгоор тэрээнэ бултэнь борнойлоо дүүргэбэ.

— 1960 ондо гектар бүхэнөө 400 центнер ногоон наба

ургуулжа абаха уялгатайбди. Зурууд хоорондын элдүүрилгэ хаа саг соонь хэхээр бэлдэ-нэбди—гэжэ кукурузашан нүхэр Кривогорницийн хөөрэнэ.

Нүхэр Лыгнуовой даадаг звеногойхид (Кударын совхозой хоёрдохой отделени) зуу гаран гектарта наг шэбхэ эхээр гаргажа тараахан, га бүхэндэ 1,5 центнер аммиачна селитра оруулхан байна. Мүнөө 50-аад га газар борнойлохой.

Ф. Хандрахаев.

Тиэхэдэ эрхим дүн байгаа наа, харин мүнөө...

Хэдхэн жэлэй саада тээ «Улаан Эрхирк» колхозой гүүргэ, фермэнүүд үнээн бүрийнөө жэлдээ оройдоол 700—800-гаад литр һу хаадаг байн юм. Энэнь эрхим һайн үр дүн гэжэ тоологдодог байгаа.

Илангаяа 5-дахь бригадын, Добо-Енхор гэжэ нютагай фермынхид һу хаадаг колхоз соогоо жодо гэгээдэ ябадаг бэлэй. Гэгээлһээ хайшан гэжэ гараха тухай эндэхи хүтэлбэрлэгшэд анхарал ёшоор табидаггүй байгаа гэхэдэ алдуу болохогүй.

урма зориг бадаруулхын зорилгоор эндэ саг үргэлжэ үйлдбэринин сүглаан зарлагдажа, мүрьсөөнэй арбан хоног бүхэнэй дүн согоологдожо, түрүүшүүдэ магтаалай шан баруулагдажа байдаг болоо.

Эмхидхэлэй-политическэ хүдэлмэриэ үндэлөөрнэ һайжаруулһанай ашаар, ходоодоо гэгээдэ ябадаг Добо-Енхорой фермынхид мүнөө гансахан совхоз соогоо бэшэ, харин Занграйнгаа аймаг дотор һу хаалгаар түрүү зэргэдэ гаранхай. Хэрбээ эдэнэр үнгэрһэн январь һарада үнээн бүрийнөө оройдоол 90 гара литр һу хаан байгаа наа, мартда—228, апрельдэ—268 литр хаагаа. Мүнөө тэдэнэр ноябрийн нэгэн болотор үнээн бүрийнөө 1700-гаад литр һу хаажэ уялгатай уришалаан түүргэхээр шиндэнхэй.

Гадна эндэхи хүтэлбэрлэгшэд үхэр малдаа бардам хүрхэ үбшэ, тэжээл бэлдэхын түлөө эртэнһээ эхэнэр оролдолоо гаргажа байна. Жэшээлхэдэ, эндэ сабиалан дээрһээ үбшэ ногооной баян ургаса абахын түлөө дүршэлтэй лүговод Базарханда Санжижаповай даадаг бригадынхид эршэмтэйгээр ажаллана. Тэдэнэр сабиалангайнгаа газар дээрһээ га бүрийн 20—25 центнер хүртээр үбшэ ногоо хурааха зорилготой. Мүн кукуруза ургуулжа хэрэгтэ эндэхид онсо анхаралаа хандуула. Уһалагдадаг, тусгаар һайн үржэлтэй газарта кукуруза таряжа, га бүрийнөө 300 центнерһээ доошо бэшэ ногоон эшэнабша хураахын тула гектар бүридэ 20—25 тонно гэхэ гү, али бүхыдөө 2189 тонно наг шэбхэ зөөжэ тараагаа.

Игэжэ ажалайнгаа эмхидхэлэ һайжаруулан, бүтээсээ бүри дээшлүүлээд, хүдэлмэришэдэнтөө жальтурна эрилгэнь гүйсэд дүүрээр хангажа тус совхозой отделени аймаг соогоо түрүү һуурига алдахгүйн түлөө тэмсэхэ байһанын дамжаггүй.

Н. Ключев.

Һаалишанай гурба тоо юуб

Дүрбэдэхи фермын залуу һаалишад, комсомол басагад Мария Доржиева, Бутыд Жигжитова гэгшэд үнээдэ һайса бэлшээжэ, эдэлүүлжэ, үдэртөө 3 наадаг болоной ашаар социалистическэ мүрьсөөндэ Погранична совхоз дотороо түрүүлжэ ябанхай. Һаалишадэй хэлсэдэг гурба тоо гэгшэмнай имэ удхатай ха юм. Мал адуу-

лагша Д. Цыдыпов дүй дүршэл эхэтэй. Ямар сагта хаана малаа адуулжа тэрэ һайса мэдэдэ. Үнээдэ үдэртөө 4 дахин үнэлдэг заншалтай. Малай бэлшээр дээрэ таряа талханай зүйл хобоо соо хэржэ үгтэдэг юм. Эдэ бүгэдын ашаар тэдэнэр үдэртөө үнээн бүрийнөө 10—12 литр һу хаана.

Б. Хандажапов.

«Восточные Саяны» колхоз энэ жэл

1900 хони хайшалжа юм. Имэ шухала хэрэг эмхитэй, түргөөр үнэргэдын тулала үнхэнэй бэлдэхэ-лэй хүдэлмэри хэглэһэн байна. Тингэжэ нооһо зайн галай хүсөөр хайшалжа тусхай агрегат нарин нягтаар заһабарилгадаа һэн. Тэндэ хүдэлхэ дүршэлтэй бэрхэ хайшалгалшад уридшалан олдоһон юм.

Июнийн 8-һаа эдэнэр хонидойн-

Эхилһээр 9 хонобо

хүшэ шадал, нооһо һайнтай байба. Хонин бүрийнөө дунда зэргээр 3 килограмм хүртээр нарин, нарибтар нооһон хайшалагдана,—гэжэ Цырен-Долгор Пархаева хөөрэнэ.

Аймагай бүхы колхозууд, совхоз хонидойнгоо нооһо жэгдэрэн хайшалжа байна.

Түнхэн.

Д. Янганов.

Ставропольин хызар. Тэндэхи малшад Социалистическэ Ажалай Герой, суута хонишон Иван Малашенкын арга методээр ажаллана.

«Советское руно» совхозой ахалгана хонишон Андрей Монсевиц Гиренко харууналдаг эхэ хонидоо хойр жэл соо 3 дахин түрүүлжэ, 100 эхэ хонин бүрийнөө 408 хурьга абаа. Тэрэ амжалтан совхоздо 200 мянган түхэриг нэмдэтэ олоо оруула. Иван Малашенкын арга методээр нүхэр Тупольский ажаллана. Тэрэ хонишон эхэ хонидоо хойр удаа түрүүлжэ, 100 эхэ хонин бүрийнөө 274 хурьга абаа.

Зураг дээрэ: А. М. Гиренко (баруун таладань), П. Я. Тупольский.

ТАСС-эй фотохронико.

ЭХЭНЭР НЭРЭЭ НЭРЛҮҮЛЭН, ГАБЬЯТА АЖАЛААРАА МАГТУУЛЫТ!

Хүмүүжүүлхэ хабаяа харуулыт

«Долоон жэлэйнгэ түсэб болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ эхэнэрнүүдэй хабаадалсаха тухай асуудал Улан-Удэ городской Советскэ районной эхэнэрнүүдэй 1-дэхэ сьездэ дээрэ зүбшэн хэлсэгдэ. КПСС-эй Советскэ райкомой секретарь нүхэр Мурчин энэ асуудалаар элдхэл хэбэ.

Коммунизмын материально-техническэ үндэхэ һуури байгуулжа хэрэгтэ эхэнэрнүүдэй ямар ехэ үүргэ дүүргэжэ байһан тухайдан элдхэлхэ, үгэ хэлгшэд тэмдэгтэ. Гэхэтэй хамта үхибүүдэ гэртээ зүбөөр хүмүүжүүлхэ, хороодо болбосон түхэлтэй болгохо, ариг сэрбэе наринаар сахиха асуудалда мүн лэ ехэ анхарал хандуулагдаба.

— Манай промышленна предприятиеудай, эмхи зургаануудай эхэнэр хүдэлмэрилгшэд нитын ажалда эдэхитэйгээр хабаадалса. Тинхэтээ хамта, үхибүүдэ хүмүүжүүлхэ, нагнин уялгатай ехэ наринаар дүүргэнэ. Манай гэгээн гэрэлтэ ерээдүйе байгуулаагшад болохоор ургажа ябаа залуу үетэний зүбөөр, энхэ элүүрээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ парти, правительственной саг үргэлжын анхарал хандуула. Үхибүүдэй элүүриэ сахиха уялгатай бидэ врачууды хэрэгтэй шухала бүхы юмээр гүйсэд хангана. Манай больница, поликлиника нүүд эрдэм, техникийн шэнэ түхээрлэгээр дүүрэн хангагданхай. Ингэжэ үхибүүдэ ширгаг шамбайгаар хүмүүжүүлхэ эхэ, эсгэнэрэй хүндэтэ уялгандан врачууд зохио туһа хүргэбди,—гэжэ РСФСР-эй габыята врач Е. М. Никифорова хөөрэнэ.

спортна конторын кондуктор М. Д. Тюрина хэлэбэ. Үхибүүдэй ясли, садуудай үсөөн дээрһээ олон эхэнэр ажаллаа орхихо баатай болоно.

Үгэ хэлһэн нүхэр О. Д. Жданова (Советскэ райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлгшэ) үхибүүдэ гэртээ зүбөөр хүмүүжүүлхэ асуудалда анхаралаа хандуула. Мүн хороодо болбосон түхэлтэй болгохо, үйлснүүдээ ногооруулжа, ариг сэрбэе сахихын тула эхэнэрнүүд ехэ юмэ хэнэ, хэхэшье байха. Предприяти, эмхи зургаануудай гэрлэдэ эмхидхэгдэн эхэнэрнүүдэй соведүүд энэ асуудал шиндхэлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ гэжэ найданхай гээд нүхэр Жданова үгээс дүүргэбэ.

Хэлхээ холбоной хүдэлмэрилгшэдэй дунда коммунистическэ ажаллай бригадын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мүрьсөөнэй үргэнэ далайсатайгаар дэлгэрһэн тухайда Улан-Удын конторын начальник Г. Н. Крылова хөөрэбэ.

Саяан уулын баялиг «удалаа»

Ахын аймагай эхэнэрнүүд эршэт габшагай ажаллаараа шалгаран суурхаһаар үнийнэй юм. Энээн тухайда аймагай эхэнэрнүүдэй 1-дэхэ сьезд дээрэ тэмдэглэгдэбэ.

Ахадахи экспедицион геолог А. С. Земко, Пионерскэ руднигай хүдэлмэришэн Цыренова Зүүн Саяннай баялигыг шэнжэлэн ашаглалда ехэ туһатай ажал хэнэ. Аймаг доторхи малшадтай олонхын эхэнэрнүүд юм. Түрүү һаалишад С. Арзухаева (Кировэй нэрэмжэтэ колхоз), Д. Унжуева («Коммунизм» колхоз), Д. Мандалаева (Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз) болон бусад энэ жэлдэ һу эхээр һаажэ байнхай. РСФСР-эй габыята багша М. А. Пежемская, аймагай больницын главна врач М. Д. Сындеева, дунда һургуулийн багша Д. Ш. Шарханова, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой 60 һаһатай хонишон Д. С. Патархеева, Кировэй нэрэмжэтэ колхозой 59-тэй малшан С. Аюшеева болон бусад аймаг соогоо ехэ хүндэтэй, адлартай хүндэ юм гэжэ партиин райкомой секретарь нүхэр Х. Хандуев элдхэл соогоо тэмдэглэбэ.

Сьезд дээрэ 16 хүн үгэ хэлэбэ. КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр А. У. Модоков, КПСС-эй Улан-Удын горкомой секретарь нүхэр Ц. Ц. Дондуков амаршалгын үгэнүүдэ хэлэбэ.

Манай городской эдир залуушуул, пионернүүд, садта ябадаг үхибүүд сьездинхиды амаршалаад, өөһэдыгөө бүтэһэн бэлэгүүдэ баруулаба.

Сьездэ сугларгагшад районнойгоо эхэнэрнүүдэй совет, республиканы эхэнэрнүүдэй сьездэ хабаадалса делегадууды һунгаад, районной бүхы эхэнэрнүүд хандаһан бэшэг баталан абаа.

О. Багаева, КПСС-эй Советскэ райкомой инструктор.

Хаанаша хүдэлхэ, юушье хэжэ шадара хүсэн

Ехэшье үни болоогүй. Тинхэдэ нэгэ үдэр улаан, ягаан пуладуудтай, һайндэрһихээр хубсаһан эхэнэрнүүд: залуу басагад, һаһатайшье хушдэ аймагай культурын байшан соо олоороо суглараа. Тэдэнэр булта баяртай, хүжоунүүд.

— Эхэнэрнүүдэй аймагай нэгдэлэй сьезды нэгдлэн дээрэ тоолоо,—гэжэ КПСС-эй Сэлэнгын райкомой нэгдэлэй секретарь нүхэр Мононовой хэлэхэтэй хамта, нэрвемэ алыга ташалга болобо. Сьездын президиумдэ аймагай түрүү эхэнэрнүүд—багшанар, медицинскэ хүдэлмэрилгшэд, худөө ажахын мэргэжэлтэ, эмэгтэй колхознигууд, Гусинозерскэ городой алба хаагшад һунгадаа.

Хэрбээ эхэнэрнүүдэ нитын ажалда олоорн хабаадуулжа хэрэгтэ партийна, советскэ, ажахын хүтэлбэрлхы тушаалтанай анхаралаа эхээр хандуула байгаа наан, эхэнэр хүнүүдэй туйланан амжалтанууд бүри ехэ байха һэн гэжэ сьезд дээрэ үгэ хэлгшэд тэмдэгтэ.

— Манай городто эхэнэрнүүдэй совет бии болгодогдо. Тэрэ совет мүнөө хүртээр һайнаар ажаллажа эхилдэгдэ байлаар. Урдаа байһан гол зорилгоёо лаб тодорхойлоогүй, гээд шахтоуправлениин партийна организациин бюро, профсоюзай шахтком энээн тушаа анхаралаа хандуулһагүй,—гэжэ Гусинозерскэ городой делегат нүхэр Жаркова шүүмжлэбэ.

СССР-эй арадай ажахые хугжөөхэ долоон жэлэй түсэбёе болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ аймагай эхэнэрнүүдэй хабаадалсаха тухай элдхэл партиин райкомой секретарь нүхэр Н. Е. Медведев хэбэ.

Өөрынөө нэгдэлэй сьездэ Сэлэнгын аймагай эхэнэрнүүд ажалай бэлэг асарла, Эрхим һайнаар ажаллажа, үндэр амжалта туйланан хүндэт элдэ олон байгаа. Жэшэнь, Юрөөгэй сомоной Карл Марксин нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Пэлжид Жалсанова 1959 ондо Социалистическэ Ажалай Герой гэгээн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэлэн байха юм. Мүнөө энэ һаалишан һу хаалгаар республика соогоо мүн лэ түрүү һуури эзэлжэ ябана. Дүрбэн һарада нүхэр Жалсанова үнээн бүрийнөө 1501 литр һу хаагаа.

Хүдэлдэггүй, гэртэ һуудаг эхэнэрнүүд Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо олон. Эдэнэрэй олонхын нарай үхибүүдтэй. Теэд колхозой правлений, партийна экин организаци үхибүүдэй ясли, сад нэхэ тушаа үгэ зугаа гаргангүй,—гэжэ делегат нүхэр Дашицыренова тэмдэгтэбэ.

Сэлэнгын совхозой делегат нүхэр Дашева 100 толгой хонин бүхэнөө 110—110 толгой хурьга абаха уялга абаад, тэрэнэ дүүргэжэ байһан тухайгаа хөөрөбэ. Тинхэдэ хониншон нүхэр Батуева (Сталинай нэрэмжэтэ колхоз) 100 толгой хонин бүрийнөө 105—105 толгой хурьгады абанан тухайгаа сьездэ хабаадалгалта мэдүүлэбэ.

Нүхэр Медведевэй элдхэл тушаа 20-оод хүнүүд үгэ хэлхэ зураа, эхэнэрнүүдэй имэ сьезднүүдэ хирэ хирэ болоод үнэргэжэ байхые дуралдаба. Һүүлээрнэ сьездын делегадууд аймагай бүхы эхэнэрнүүдтэ хандаһан бэшэг баталан абаа. Энэ хандалга соонь аймагай эхэнэрнүүдэ нитын ажалда олоорн хабаадуулжа, тэдэнэртэ һайнаар ажаллаха зохид эрхэ байдал бии болгохо, хаа хаангүй эхэнэрнүүдэй соведүүдэ һунгаха тухай хэлэгдэн байха юм.

Сэлэнгын совхоздо Александра Цыгунцова эршэт эрхим һаалишадэй нэгэниин юм. Энэ һаалишан 1960 ондо үнээн бүрийнөө 3500 литр һу хааха уялга абаа һэн. Үнэргэһэн дүрбэн һара соо энэ һаалишан үнээн бүрийнөө 1430 литр һу хаагаа.

Тэрэшлэн Карл Марксин нэрэмжэтэ колхозой тугалшан Ц. Дулма Цыреторова эхэнэрнүүдэй сьездэ ерэнхэй. Энэ нүхэрэй адуулан тугалнууд сүүдэ бүридэ 700 грамм-аар нэмэнэ. Энэнь эндэхи аймагай эрхэ байдалда һайн дүн гээшэ.

Хүдэлдэггүй, гэртэ һуудаг эхэнэрнүүд Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо олон. Эдэнэрэй олонхын нарай үхибүүдтэй. Теэд колхозой правлений, партийна экин организаци үхибүүдэй ясли, сад нэхэ тушаа үгэ зугаа гаргангүй,—гэжэ делегат нүхэр Дашицыренова тэмдэгтэбэ.

Сэлэнгын совхозой делегат нүхэр Дашева 100 толгой хонин бүхэнөө 110—110 толгой хурьга абаха уялга абаад, тэрэнэ дүүргэжэ байһан тухайгаа хөөрөбэ. Тинхэдэ хониншон нүхэр Батуева (Сталинай нэрэмжэтэ колхоз) 100 толгой хонин бүрийнөө 105—105 толгой хурьгады абанан тухайгаа сьездэ хабаадалгалта мэдүүлэбэ.

Нүхэр Медведевэй элдхэл тушаа 20-оод хүнүүд үгэ хэлхэ зураа, эхэнэрнүүдэй имэ сьезднүүдэ хирэ хирэ болоод үнэргэжэ байхые дуралдаба. Һүүлээрнэ сьездын делегадууд аймагай бүхы эхэнэрнүүдтэ хандаһан бэшэг баталан абаа. Энэ хандалга соонь аймагай эхэнэрнүүдэ нитын ажалда олоорн хабаадуулжа, тэдэнэртэ һайнаар ажаллаха зохид эрхэ байдал бии болгохо, хаа хаангүй эхэнэрнүүдэй соведүүдэ һунгаха тухай хэлэгдэн байха юм.

Сьездын дүүрэнэй һүүлээр уран һайханай ехэ концерт харуулагдаа.

Б. Ширеторов.

Ургажа ябаа залуу үетэний зүбөөр хүмүүжүүлхэ, хэрэгтэй юумэрнэ гүйсэд дүүрэн хангаха асуудалда үгэ хэлгшэд анхаралаа хандуулаба.

— Манай һургуулийн интернада 120-оод һургалтад абтанхай,—гэжэ Орлигой дунда һургуулийн ажахые даалга нүхэр С. Л. Хандыева хэлэбэ.—Тэдэнэй 51-ниин гүрэнэй түгэс тэлхэмжэдэ байдаг. Эдэ залуу үетэниэ һайн байраар хангаха хэрэгтэй. Гэбэшье интернадаһы хүйтэн, хуушан гэртэй байба.

— Үншэн үхибүүдтэ ходо туһа ламжа үзүүлжэ байха гэшь манай нагнин уялга мүн,—гэжэ РСФСР-эй габыята багша М. А. Пежемская мэдүүлэбэ. Имэ үхибүүдтэ эхэ эсгэнэ ходо туһалдаг, ёһотой анхарал хандуулдаг байгыт гээд эндэ сугларһан эхэнэрнүүдэ урялба.

Ахын экспедицион бүхгалтер нүхэр Степанова сугтаа хүдэлжэ һайн эхэнэрнүүдэй зүгһөө нүхэр Пежемскаягай дуралдахые дэмжэбэ, үншэн багашуудта али болохо аргаар туһалжа байхабди гэжэ мэдүүлэбэ.

Сьезд дээрэ хамтадаа 15 хүн үгэ хэлэбэ. Республиканы эхэнэрнүүдэй сьездэ делегадууд болгондон аймагай эрхим эхэнэрнүүд һунгадаа.

Вл. Галсанов.

Һайн һайхан сөдхэлтэйдэнтэй

Гурбатай хүбүүд Железнодоржон районной №2 хүүгдэй яслида байлгаад ажалда гарадаг би. Наталья Григорьевна Илькова тэрэ яслие даадаг юм. Тэндэхи хүдэлмэрилгшэлэнь хоорондоо эбтэй эетэй, үхибүүдтэ угаа налагай, урин дулаанаар хандадаг, зоной дунда хүндэтэйндүүд. Ясли дотороошье гуримтай, эсбэрхэн. Сөдхэй һанаанда таарамжатай тиниз коллективтэ хүүгдээ абаашажа үгэхэдэ хүдэлмэри дээрэшье һанаа амар, хэжэ һайн юумэшье бүтээсэтэй байдаг.

Тус яслида хүдэлдэг няня Анна Михеевна Ермакова тухай хэдэн үгөөр һанамажа бэшэхэ гээ һэн. Энэ эхэнэр арбадхи жэлээ тэндэ хүдэлэ. Анна Михеевна тушаа хүнэй энэ тэрэ гэлсэхэ, нэгэ муушалжа байхынь орой дуулаагүйб. Харин үхибүүдтэ угаа дуратай, урин, зулгы зантайдан үхибүүдэнайшье тэрэ эхэнэртэ ехэ дуратай ходо тэбэрнэжэ, таалажа, «мама, мама» гэлсэдэг болонхой.

Удэш гэртэшье ерээд наада хоорондоо хүбүүмин «тетя Аня» гэжэ дурдажа, унтахадашье зүүдэлжэ, эсбэхитэн анхан соогоо баһал гүбэд-гүбэд гэдэг.

Имэ һайн һайхан сөдхэлтэй, хамга һанаагаа ажалдаа табидат Анна Михеевна Ермакова түрэлхэдэй зүгһөө гүнзэгы баяр баясхалан хүргэнэб.

Н. Орехова.

Гидметбюрогой хүдэлмэрилгшэ.

Б. Ширеторов.

РЕДАКЦИОН ПОЧТОНОО

Хуурмаг мэхыень тобойсо элирүүлэе

Танай газетын Тархайн буландэ апрелин һүүлээр толилогдоһон «Фонартай лама» гэгэн хүйжэр, хара мэхэшэн Рабданов Цыбикжап тухай мэдэхэ, хараһан үзэһэнөө бэшэхэмни. Тэрэнэй ходо зайгуулажа ябадаг тулань зон танихашые байха.

Урдаһаань харахадтай 60 хүрөөгүй, яра үбшөөр гэмтэжэ, хамаарын яятажа һууһаһан, дулииншэг хүн. Шажанай хуурмаг номлоно зонниэ хууража, золбитожо ябадаг тухайн зүб бэшэгдэнэ.

Айлаар ябажа, «абарал» буулган гэжэ хүнэй алта мүнгынь үбэрэ.

Танай газетын Тархайн буландэ апрелин һүүлээр толилогдоһон «Фонартай лама» гэгэн хүйжэр, хара мэхэшэн Рабданов Цыбикжап тухай мэдэхэ, хараһан үзэһэнөө бэшэхэмни. Тэрэнэй ходо зайгуулажа ябадаг тулань зон танихашые байха.

Урдаһаань харахадтай 60 хүрөөгүй, яра үбшөөр гэмтэжэ, хамаарын яятажа һууһаһан, дулииншэг хүн. Шажанай хуурмаг номлоно зонниэ хууража, золбитожо ябадаг тухайн зүб бэшэгдэнэ.

Айлаар ябажа, «абарал» буулган гэжэ хүнэй алта мүнгынь үбэрэ.

Хэжэнгэ.

Д. Ульзеев.

Ажахыдаа шэнэ дүй дүршэл нэбтэрүүлэе!

ОРЕНБУРГЫН УУЖАМ ТАЛАДА Хонидоо шэнэ аргаар хайшална

(Хайшалагдай ажалай бүтээсэ 2—3 дахин дээшлээ)

Оренбургын областин колхоз, совхозууд 1958 ондоо эхилжэ хони-доо шэнэ аргаар—оренбургын аргаар хайшалдаг болонхой. Энэ арга хэрэглэжэ эхлэхэдэ, тэндэхи хайшалагдай ажалай бүтээсэ 2—3 дахин дээшлэн байха юм.

Шэнэ аргын онсо өөр илгаань юун бэ гэхэдэ, тэдэнэр хонидоо уянгүйгөөр, хуулгаад хайшална. Хонидые байра дээрнэ ошожо хайшалхын түлөө дүрбэн таһалгатай нүүдэл талмайхан гү, али тухай харабша хэрэглэдэг. Хайшалагша өөрөө хонидоо барыдаг, хайшалха газартаа хүтэлжэ асараад, шэнэ аргын гуримаар хиргажа ородог.

1959 ондо оренбургын аргаар тус болоод 100 мянган хонин хайшалагдахан байна. Илангаяа Октябрьска, Ак-Булакка, Адамовска болон бусад районуудта шэнэ арга эмхитэйгээр хэрэглэдэг.

Мүнөө жэлдэ областин бүхы хонидые оренбургын аргаар хайшалха зорилготой. Тэрэ зорилгоор Оренбург горлодо хони хайшалагшадые дам хургаын тула 256 инструкторнууд харын курса дүүргэжэ, районуудта ошоод, шэнэ аргаар хони хиргажа хэрэгтэ 2000 хайшалагшадые хургаа.

Түргөөр, хайн шанартайгаар хайшалха талаар областин районуудта жэл бүри хайшалагдай мүрсеөн үргэнөөр дэлгэрдэг. Шадамар, бэрхэ хайшалагдайта, мүрсеондэ илагшадта «райнойн эрхим хайшалагша» гэйэн нэрэ зэргэ олгодожо, шан барюулагддаг. Удаань районуудта шалгаржа гарагшад областин хорилдоондо суглардаг. Тэндэ илажа гарахан хүнүүд «Хони хайшалагшаар областин чемпион», «областин эрхим хайшалагша» гэйэн нэрэ зэргэтэй боложо гарадаг юм.

1959 оной хорилдоондо Абдулинска районой Кировэй нэрэмжэтэ колхозой хайшалагша Иван Федорович Раваев илажа, «хони хайшалагшаар областин чемпион» гэйэн нэрэ зэргэтэй болоо нэн. Тэрэ (үдэртөө 8 час хүдэлөө гэжэ тоолобол) дунда зэргээр 5—6 килограмм нарин нооно үгэдэг 115 хони хайшалхан болоно. «Областин эрхим хайшалагша» гэйэн нэрэдэ эхэнэрнүүд дундаа «Октябрьский» совхозой хүдэлмэршэн Александра Максимовна Бондина хүртөө. Энэ үдэртөө 106 толгой нарин нооной хони хайшалаа.

Манай делегацин гэшүүд «хонидые хуулгаад хайшалдаг» гэхэдэнэ хээр хонирхонон байна. Тинхэдэмнай мааналдые Илкска районой Сталиной нэрэмжэтэ совхозой эрхим хайшалагша (область дотороо хоёрдоо нуури эзэлэн) Павел Николаевич Сапогиной хүдэлмэршэйт танилдуулаа.

Маанадай срэхэдэ тракторай модон шарга дээрэ түхээрэгдэн дүрбэн таһалгатай талмай дээрэ дүрбэн хун хонидые электрын хүсөөр хайшалжа байгаа. Таһалга бүхэнийн хони оруулжа үүдэтэй, хажуу талаараа хайшалхан хонёо холжоруулаад тусхай хашаа руу оруулжархиха нүхэтэй юм.

Павел Николаевич нэгэ томо хони барижа, таһалга руугаа оруулаад, ара таладань гаража ууса дээрнэ хуулгажархихан бээрээ, электро хайшалагша барижа, үбсүүннэнь эхилээд доошонь хиргажа ороо. Удааньгү гүзээн талынь хайшалагшад, сэм, хойто хүлнүүдэйнь нооһы дээшнэ шамаад, зүүн талынь хайшалба. Тэрэнэ дүүргэмсээ—

НҮҮЛЭЙ жэлнүүдтэ областин колхоздо, совхозуудта хони олоор үсхэбэрлэдэг болонхой. Тинхэ зуураа областин хонишод ажалдаа шэнэ, түрүү арга дүршэл хэрэглэжэ гэжэ саг үргэлжэ оролдоно.

Үүлэртэ хони үсхэбэрлэдэг «Октябрьский» совхоздо. Энэ совхоз хэдэн жэлэй туршада үүлтэр найжаруулгын хүдэлмэри ябуулжа, нотагай эрхэ байдалда таараха нарин нооной 19 мянган хонитой болонхой. Тус совхоз жэлдэ дунда зэргээр хонин бүринөө 5,5—6 килограмм нарин нооно хайшална. Тинхэдэ ноонойнь 70—77 процентин нэгдэхэ классай шанартайгаар абтана.

Эндэ бии болгодонон шэнэ үүлтэрэй хонид шэрхи бээтэй, хүндэ шэгнүүртэй, нотагай шэрүүн эрхэ байдалда зохид, түхээрэн жэл соо бэлшээрэдэ ябаха, үбэлдөө гурбан ханатай дал доро хамаагүй хонидог, тэжээл хомхойгоор эдидэг, хубайрдаггүй байха юм.

Совхозой хонишод минн хониний манааша байхаа болижо, ёһотойл мэргэжэлтэд болонхой. Энэ совхозой эрхим хонишон А. Мухановой бригада нёдондо 100 хонин бүринөө 132 хурьга абажа, хонин бүхэннөө 6,3 килограмм нооно хайшалаа.

Хайшан гээд, ямар аргаар эндэхи хонишод нимэ хайн үрэ дүн туйланаб? Нэц түрүүн тэдэнэр хонидоо үбэлэй сагта адуулдаг, гурбан ханатай дал доро гү, али дээрэ оройгүй хотон соо байлжа эхилээ. Урдань хонидоо бүтүү хотон соо бүхэли үбэлдөө барихадань ноонон багаар гарадаг, халсаржа унашадаг байгаа гэжэ хонишод хэлсэнэ.

Нёдондо областин хонишод Чиданхайгай гэжэ тон зүб оролдоно. Искусствена үржүүлгэдэ эрхим хайн хусанууд хэрэглэдэнэ. Энэ совхоздо 120—130 килограмм шэгнүүртэй, лүүд хүрэтэр нооно үгэдэг хусанууд бии.

Хонидоо эрхэ бшэ хоёр удаа үржүүлдэг. Хэрбээ мүнөөдөр хонёо үржүүлбэл, үглөөдэринь тэрэнэ дахин үржүүлнэ. Үшөө 12 хонийн хойно тэдэ хонидто хүтгүй хусанууды дахин табижа бэлдэрүүлэд, хэрбээ отогот хонидой олдобол, гурбадаха үржүүлдэг гуримтай.

Үбэлэй үдэр хонидто 1—1,5 килограмм үбнэ, эды шэнээн голоомо, 2—3 килограмм силос үгтэдэг. Тарья талханай зүйл хонидой хурьгалха үедэ, 30—35 үдэрэй туршада, сүүдхэдэ 300—400 граммаар үгэдэг байха юм.

надта харуулжа байгаад хайшалхадаа нэгэ хониндо оройдоол 4 минута гаргашалаа.

— Манай областин чемпион шэнэ аргаар нэгэ хоние 1 минута 6 секунда соо хайшалдаг,— гэжэ нүхэр Сапогин омогтойгоор мэдүүлбэ. Хайшалхан нооһонинь нэгшье таһараагүй, хэлхыгээрэ байба. Мүрсеондэ хабаадагшад нооһоёо дабхар хайшалхагүй, тэрэни хэлхыгээр абаха, хониний арна гэмтээхгүй гэжэ оролодог. Хэрбээ элэ эрилтэнүүдэй али нэгшье дүүргээгүй юм наа, хайшалагшын ажалай сэгнэлтэ доошоо ороно.

— Хайшалагша хүдэлжэ байхадаа хүнгэн хубсаһатай, зөөлхэн нэы улаатай гутал үмдэхэ ушартай. Юуб гэхэдэ, хүлөөрөө хонидой хүл дараха хэрэг гарадаг, гадна өөрнө хүл шалахагүй, бээдэ амар байдаг,— гэжэ нүхэр Сапогин нэмбэ.

Байгша ондо нимэ хорилдоонууд июлийн 15 болотор районуудта үнэргэгдөөд, удаань областин хорилдоон түб хотодо дүтэ байрладаг нэгэ совхоздо болохо юм. Энэ зорилгоор нэгэ отара хонин тэрэ үе болотор хайшалагдангүй үлөөгдэдэг заншалтай. Областин чемпион болоһон хүндэ 2 мянган түхэриг, хоёрдохи нуури эзэлэгшэдэ 1 мянган түхэриг, мүн удаадахи 10 нуури эзэлэгшэдэ 500—600 түхэриг шан барюулагдана. Гадна районуудай чемпион бологшодто баһал 500—500 түхэриг шан үгэжэ урмашуулаа.

Шэнэ аргаар хони хайшан гээд хайшалагшын энэ хуудаһанда толилогдоһон зурагууд дээрэ тодорхойгоор харуулагдана.

Хайшалагшад нимэ дүримүүдые сахина

Хайшалагша бүхэн өөртөө даалгажа абаһан машинкатай, хэдэн пар хутагатай, машинкаая сээрлэхэ хамтай байха юм. Хонидойнгоо арна гэмтэнгүй, доогуур, сээрээр хайшалха, нооһоёо дабхар хайшалха гутаахагүй гэжэ оролодо.

Нэгэ хони хайшалжа дүүргэһээр лэ, дорохи газараа хамажа сээрлэдэг заншалтай. Хайшалажа байхадаа ундаа харяаха хүйтэн сайтай байдаг.

Хонёо заабарин ёһоор хайшалхые хүсэдэг. Хүдэлжэ байһан машинкаая хониний дэргэдэ хооһоор хүдэлгэдэггүй, харин сэхэ хайшалжа ородог. Хайшалхадаа машинкаая хүсэдөөр абхуулжа гэжэ оролодо.

Хониний бэс гэмтээхгүйн тула машинкыгаа зуурынь бээдэн шашаад, үзүүрнэ үргэн татаад ябуулдаг. Хүдэлжэ байхадаа хайшалагша бэс эхэ зобохогүй гэжэ оролодо. Ная хайшалжа эхилһэн

хүнүүд энэ хуудаһанда харуулагдана заабаринуудые хайса шудалаагүйдөө угаа олон хони хайшалха гэжэ яарадаггүй. Тэдэнэр иматгал хайса тааруулагдана, хурса хутагатай, сээрлэгдэн машинкаар ажалладаг.

Хүдэлжэ байха үедэ ондоо юумэндэ хамааржа болохогүй. Хонёо хайшалжа дүүргээд лэ амархада болохо. Хүдэлжэ байхадаа нооһоёо таһалангүй хэлхыгээр абаха, бог шоройдо худхахагүй гэжэ оролодо.

Хони хайшалха нүүдэл талмай дээрээшэ брезент хушалтатай байдаг. Тэрэнэй утань 5 метр, үргэнинь 4 метр байха юм. Энэ талмайнь 4 болгожо таһалагдана. Эндэнэ 4 хайшалагша хүдэлдэг. Дорохи шаргань түмэр улаатай юм. Иимэ площадка барихын тула 2 кубометр модо хэрэгтэй. Хоёр хайшалагшад 100 хониний хүртөөр бишыхан хашаа барыдаг.

Хурьгадаа түлгэдэггүй байрада эхэтэйнь суг, кошарно-базова аргаар түлжүүлнэ.

Областин колхоз болон совхозуудта хонидые олоор эхирлүүлхын зорилгоор СЖК (унагалха гүүнэй шүһанай шара уһа) хэрэглэдэг боло. Иимэ зүйлөөр тарихада хонид отогот боложо, олоороо эхирлэдэг юм. Энэ арга манай республикада, тусхайлбал Сэлэнгын аймагта, Эхэ

аад процент болоо. Эхэ хонидоо олошоруулан бээрээ жэл бүри олон хурьга абана. Эрэ хурьгадаа түрэн жэлдэн хайса түлжөөжэ, 8 харатайань дүшэ гаран килограммтайгаар гүрэндэ тушаажа эхилээ. Тинхэдэн гүрэндэ хайн, амтатай мяхагай залуу хонид тушаагдана ха юм. Энэ ушарта эрэ хурьгадаа заһахаая (шэмхэхээ) болёо. Юуб гэхэдэ заһагаагүй хурьгад бусадта оробол гүрэндэ тушаажа үедэ 5—6 килограмм ехэ татадаг байшоо.

Мүн лэ томо бээтэй эмэ хурьгадаа тэрэ жэлдэн искусствена аргаар үржүүлнэ. Хонидын гол түлэб январь—февраль харада хурьгална.

Научно-шэнжэлэлгын институт болон колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд мяха үгэхэ фермын эхэ хониды түргөөр түлжүүлдэг, бөөжүүлдэг, мяха ехэ үгэдэг үүлтэрэй хусануудаар үржүүлхые хүсэдэг. Тимэ отарһаа абтаһан хурьгад бүхыдөө тэрэ жэлдэ гүрэндэ тушаагдаха ушартай.

Областин хонишод ойрын гурбан жэлэй туршада эхэ хонидойнгоо тооё 3 миллиондо хүргэхэ зорилготой. Мүнөө областин колхоз, совхозууд 1 миллион 700 мянган хонитой.

Эдэ арга дүршэлые манай республикын колхоз, совхозуудта нэбтэрүүлхэдэ зохистой гэжэ ханагдана.

8-ДАХЯА. ЗҮҮН БЭБИЕНЬ ХАЙШАЛХА

Хонёо баруун хажуугаарнь зүүн хүл дээгүүрээ буулгаха. Зүүн хүлэйнгөө табижа хониний баруун дала доро хээд, баруун хүлөө хониний хүлүүдэй хоорондуур табижа. Тингээд хониний хүлүүнээ шэлэ хүрэтэрнэ машинкаараа гурба удаа ябуулжа.

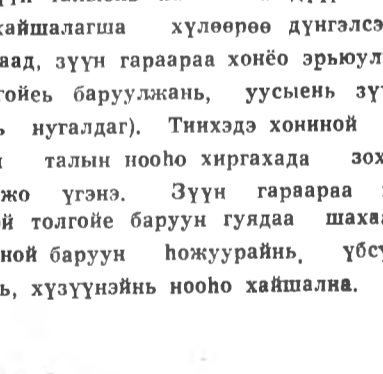
9-ДЭХЭЭ. ЗҮҮН ТАЛЫЕНЬ ХАЙШАЛЖА ДҮҮРГЭХЭ

Баруун хүлөө хониний хойто хүлүүдэй саагуур табижа, толгойнь барыжа байгаад, нюрганайн нүгөө талаар хоёр удаа утаар ябуулжархиха.

10-ДАХЯА. БАРУУН ТАЛЫЕНЬ ХАЙШАЛХА

Зүүн талынь хайшалжа дүүргэһээр лэ хайшалагша хүлөөрөө дүнгэлсэжэ байгаад, зүүн гараараа хонёо эрьюулиэ. (толгойёе баруулжаны, уусынь зүүлжэнь нуталдаг). Тинхэдэ хониний баруун талын нооно хиргагада зохид боложо үгэнэ. Зүүн гараараа хониний толгойёе баруун гуйдаа шашаад, хониний баруун ноожуурайн, үбсүүнэйнь, хүзүүнэйнь нооно хайшалаа.

11-ДЭХЭЭ. БАРУУН ДАЛЫЕНЬ ХИРГААД, ХАЙШАЛАЛГАЯА ДҮҮРГЭХЭ

Хониний толгойёе үргэжэ, хүлэйнгөө хоорондо хабшаад, нюрганһаань баруун дала дээгүүрнэ бага багаар хайшалһаар үбсүүндэнэ тулгаха. Зүүн гараараа хониний арһанай уршалаае жэгдэлжэ үгэнэ. Удаань баруун далаһаа дошоо нүүд тээшэ хэдэн удаа машинкаая богони богонёор ябуулжархихал хэрэг дүүрэхэ юм.

12-ДЭХЭЭ. ХОЙТО ХҮЛНҮҮДЭЙ САМИ ТАЛЫЕ ХАЙШАЛХА

Түрүүлэн баруун самине хайшалаад, удаань машинкаараа туруунһаань эхилээд зүүн саминея хиргаха. Хэрэгтэй болоо хаань, хүлэйнь үе дээрэ дараад, тэрэниэ сэхэдхэжэ болохо.

НҮХЭД ХОНИШОД! Энэ хуудаһа хайса унашаад, ажал хүдэлмэридөө хэрэглэгтэй!

Оной июнийн 3—13-най үдэрнэ манай республикын делегаци Оренбургын область ошожо, тэндэхи колхоз, совхозуудай ажахытай танилдан, түрүү дүй дүршэл хайрлэн байна. Тэрэ делегаци КПСС-эй обкомой партийна шуддай таһагые даагша Д. Р. Меев хүтэлбэрлэн, делегацин гүшүүдэй дунда КПСС-эй районой 3 секретарь, колхозой 2 элэсиз, совхозой директор, хурьгалхын институтдай директор, газетын тусхай корреспондент Б. А. Гылыков болон бусад, 10 хүн ябаһан байна.

Оренбургын областин колхоз, совхозуудта хони үсхэбэрлэхэ таһамар шэнэ, хонин юумэ харгалжа, тэндэхи хониний ямар аргаар хони хайшалдаг болоһон дүршэл тухай энэ хуудаһанда тусхай корреспондент бэшбэ.

1-ДЭХЭЭ. ХОНЕО БАРИАД, ТАЛХА ГАЗАРТАА БУУЛГАХА

Хо ара талаһаань барыдаг, хоёр галуу хузуунайнь доодо талаһаа дүнгэртэй хонёо, ара тээшэн бодло, сээжэ бэмын 45 градус байгэдэргэнэ сугаруулжа, хүдэлжэ асарна. Хониний тэршэлхээс аман, хурьгаараа үргэн доронь дараа.

2-ДЭХЭЭ. ГҮЗЭЭНЭЙНЬ НООБО ХАЙШАЛЖА ЭХИЛХЭ

Хо хуулгаһан бээрээ зүүн гарынхоноогоор толгойёе хабшаад, гурдан талын баруун хүлөө багана байгаад, үбсүүннэнь эхилээд дунда хүрэтэр машинкаараа гүзээ баруун талаар доошонь нэгэ удаа ябуулжархиха.

3-ДЭХЭЭ. ГҮЗЭЭНЭЙНЬ НООБО ХАЙШАЛХА

Хо хүдэлгэнгүй хуулгаад баруун талынь бага зэргэ хотинлон түрүүшынхидээл адлаар машинкаараа, гүзээнийнь зүүн захээр хайшалха. Удаань гүзээнийнь баруун тээшэн зүүлжэнь, дээд доошонь хиргаха.

4-ДЭХЭЭ. ХОЙТО ХҮЛНҮҮДЭЙ САМИ ТАЛЫЕ ХАЙШАЛХА

Түрүүлэн баруун самине хайшалаад, удаань машинкаараа туруунһаань эхилээд зүүн саминея хиргаха. Хэрэгтэй болоо хаань, хүлэйнь үе дээрэ дараад, тэрэниэ сэхэдхэжэ болохо.

5-ДАХЯА. ЗҮҮН ТАШААГАЙНЬ НООБО ХИРГАХА

Хониний баруун талын урда хүлөө өөрынгөө баруун булшан доогуураа хээд, хониний зүүн ташааны хайшалха. Тинхэдэ туруунһаань эхилээд, нюрган тээшэн 5—6 дахин машинкаая ябуулжархиха.

6-ДАХЯА. ХҮЗҮҮНЭЙНЬ НООБО ХАЙШАЛХА

Зүүн хүлөө хониний зүүн талын хүдэ шахаад, баруун гараараа үргэн дооһоонь барыдаг, хонёо хуулгажархёод, үбдэг дээгүүрээ толгойёе гэдэргэнэ дарад гэхэ. Хүзүүнэйнь нооно хайшалхадаа үбсүүннэнь эхилээд баруун талаарнь машинкаая гурба дахин дээшнэ ябуулаад, зүүн талаарнь нэгэ удаа доошонь ябуулжа.

7-ДОХЕО. ЗҮҮН МҮР ТАЛЫНЬ НООБО ХИРГАХА

Зүүн гараараа хониний зүүн талын урда хүлөө барыдаг, хүлэйнь үзүүрнээ шэлэжэнь хүрэтэр машинкаараа хоёр удаа ябуулжа. Тингээд нюрган тээшэн ябуулжа байгаад, зүүн талынь сээрлээд, далаһаань хойто хүл тээшэн хоёр удаа ябуулжа, зүүн мур талынь хайшалжа дүүргэхэ.

